אמר ליה לא זכתה התורה לאב אלא שבח נעורים בלבד איתיביה החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו אמר אביי [א]מודה רב בשבת דמעשה ידיה עד שעת בגרות דאבוה הוי איתיביה [ב]החובל בבנו גדול יתן לו מיד בבנו קטן יעשה לו סגולה החובל בבתו קטנה פטור ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה ה"נ בשבת: ובבנו גדול יתן לו מיד ורמינהו החובל בבניו ובבנותיו של אחרים גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה בבניו ובבנותיו שלו פטור אמרי לא קשיא [ג]כאן כשסמוכים על שלחנו כאן כשאין סמוכין על שלחנו במאי אוקימתא לקמייתא בשאין סמוכין על שלחנו אי הכי אימא סיפא החובל בבתו הקטנה פטור ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה לדידה בעי למיתב לה דבעיא מזוני ואפי' למ"ד [ד]יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הני מילי בעבד כנעני דאמר ליה עביד עבידתא כולי יומא ולאורתא זיל סחר ואכול אבל עבד עברי דכתיב [ו]כי טוב לו עמך [ה]עמך במאכל עמך במשתה לא כל שכן בתו [ז]כדאמר רבא בריה דרב עולא לא נצרכה אלא להעדפה ה"נ לא נצרכה אלא להעדפה במאי אוקימתא לבתרייתא בסמוכין על שלחנו גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה אמאי לאביהם בעי למיתבי אמרי כי קא קפיד במידי דקא חסר במידי דאתא מעלמא לא קפיד והא מציאה דמעלמא קאתי להו וקא קפיד אמרי רווחא דקאתי להו מעלמא ולית להו צערא דגופייהו בגווה קפיד אבל חבלה דאית להו צערא דגופייהו ומעלמא קאתי להו לא קפיד והא התם דאית לה צערא דגופא ומעלמא קאתי לה וקא קפיד דקתני ולא עוד אלא (אפילו) אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה אמרי התם דגברא קפדנא הוא דהא אין סמוכין על שלחנו אפילו במידי דאתי להו מעלמא קפיד הכא דלאו גברא קפדנא הוא דהא סמוכין על שלחנו כי קא קפיד במידי דקא חסר ליה במידי דאתי להו מעלמא לא קפיד [ח]מאי סגולה רב חסדא אמר ספר תורה רבה בר רב הונא אמר [ט]דיקלא דאכיל מיניה תמרי וכן אמר ריש לקיש לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד ורבי יוחנן אמר [י]אפילו פציעה פציעה ס"ד אפילו רבי אלעזר לא קמיבעיא ליה אלא חבלה דאפחתה

דאין אדם רשאי לחבול בבתו דהא ישראלית היא ועבר על לא יוסיף פן יוסיף (דברים כה): **מן השבת בזמן שמשעבד שלו.** ולא בעבד לאחר דנותן שבתו לרבו. קתני מיהת דעבד עברי שלו פטור הואיל ומעשה ידיו שלו וה"נ כיון דבתו מעשה ידיה שלו לשקול שבת דידה וקשה לרב דאמר לא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד דולאי אפי' חבלות זיכתה לו: **מודה רב בשבת.** דיהבינן ליה לאב: **בבנו.** לא זכי ליה רחמנא מידי אבל בבתו קטנה זכי ליה: **אפי' למ"ד יכול הרב כו'.** פלוגתא במסכת גיטין ד) בפרק שני: **סחר.** סבב ואכול חזור על הפתחים. ל"א סחר סבב לפתחי העיר: **להעדפה.** המותר על מזונותיה: דרבא בריה דרב עולא בפ' נערה שנתפתתה (כתובות מג.): **לאבוה בעי למיתבא ליה.** דמאי שנא כי חבל בהו איהו דמפטר משבת משום דסמוכין על שולחנו כי חבלי בהו אחריני נמי ניתבו ליה: **במידי דחסר ביה.** ממונא כגון היכא דחבל בהו איהו דנימא ליה אנן זיל שלים: **והרי מציאה.** דתנן בשנים אוחזין (ב"מ דף יב.) מציאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו ואוקימנא התם [שם:] גדול וסמוך על שולחנו זהו קטן:

דאפחתיה

א"ל לא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד. נקימנא בעלמא נקט האי לישנא כדפי' ואפי' פלעה בפניה דאפחתה מכספה קסבר רב דלית ליה לאב מידי וכן ר"ל לקמן ור"י פליג וס"ל דאם פלעה בפניה חבלתה של אב ומ"ת והיכי פליגי רב ור"ל אר' יוחנן והא בריש נערה [שנתפתתה] (כתובות ד' מג: ושם ה) משמע בברייתא דחבלה דפלעה בפניה הויא לאב וי"ל דהתם איירי בפחיתת כסף שעד ימי ו)בגרות שתצא מרשות אב שהיתה נפחתת דבר מועט אם היה רוצה למוכרה אותו דבר מועט כ"ע מודו דלאב הויא דהיינו שבח נעורים גמורים והכא נחלקו בכל הפחיתה שהיא נפחתת כל ימיה בפליעה זו אף לאחר שכלו ימי הנעורים דס"ל לרב ולר"ל דדידה הוי ור' יוחנן סבר דהואיל ואירע פחיתה זו בנערותה תהא כולה לאב א"נ הכא במה שהיא נפחתת לקדושין דס"ל לרב ולר"ל דלא זכי ליה אלא קדושין ממש והתם בהפסד מעשה ידיה דלא תמלא לה קונים:

כאן בסמוכין על שלחנו כו'. אור"י למ"ד בפרק קמא דב"מ (ד' יב: ושם) גבי מציאת בנו ובתו הקטנים שהוא לאב לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן וקטן שאין סמוך על שלחן אביו זהו גדול אין חילוק בין חבלה שהאב חובל בו למציאה אבל חבלה שאחרים חובלין בהן הוי דידהו ואפילו בסמוכים כדמפרש לקמן דכיון דאית להו צערא דגופייהו ולא חסר לא קפיד אבל לשמואל דאמר התם קטן קטן ממש הוי מציאת קטן לאביו אפי' אין סמוך על שולחנו כדמפרש טעמא התם שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו וגדול אפי' סמוך על שלחנו מציאתו לעצמו דכיון דלא חסר לא קפיד וגם אין מריצה אצלו אבל הכא שהאב חובל אם הוא סמוך אפי' גדול הוי לאב דכיון דחסר קפיד ואם אין סמוך אפי' קטן הוי לעצמו דכיון דאית ליה צערא דגופא אין מריצה לאביו וכשחבלו בהן אחרים אפי' סמוכים וקטנים הוי דידהו כיון דלא חסר וגם אין מריצין:

דכתיב כי טוב לו עמך. הרר"א בהר"י היה גורס כשכיר כתושב יהיה עמך (ויקרא כה) דמהאי קרא דריש ליה בספרי וכן נראה דההוא קרא בלווי כתיב אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברים בעלמא כדכתיב והיה כי יאמר העבד לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך ור"י אומר דאפילו גרסי כי טוב לו עמך ניחא דמדקאמר כי טוב לו עמך ש"מ שכך צריך לעשות ח):

והא מציאה דמעלמא קאתי וקפיד. האי פירכא לא הוי אלא למ"ד לא גדול גדול ממש אבל לשמואל איכא טעמי טובא גבי מציאה דמריצה אצל אביו דגבי חבלה לא שייך האי טעמא א"נ אפי' לשמואל בעי אמאי לא אמר בחבלה שמריצה אצל אביו ומשני כיון דאית ליה צערא דגופא לא קפיד אב וקטן נמי לא יריצנה אצלו: **וקתני ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה.** וא"ת מאי קושיא הא אוקמא קמייתא בשבת ובתרייתא דקתני בבנותיו של אחרים קטנים יעשה להם סגולה דילמא איירי בשאר דברים כגון נזק וצער וי"ל דמסתמא הוי דומיא דזכרים דיעשה להם סגולה דידהו איירי אפי' בשבת שאין מעשה ידיהם לאב ועוד נוכל לפרש דהא דקתני בבניו ובבנותיו פטור היינו דוקא בשבת וסברא הוא דלית לן למפטריה משום דסמוכים על שולחנו אלא משבת ולא משאר דברים דבכל מקום מעשה ידיה לאב תחת מזונות דגבי אשה ועבד עברי וכנעני וכמו שמזכיר בכל מקום עשה עמי ואיני זנך ולפ"ז א"ש דלא מצי לאוקמא בתרייתא בשאר דברים חוץ משבת דבשאר דברים אפי' בניו ובנותיו שלו חייב וכן משמע דמטעם סמוכים על שולחנו אין לפוטרו אלא משבת דפריך לעיל אי בסמוכים גדולים יתן להם מיד וכו' לאביהן בעי למיתב משמע דמשום דאוקמא בסמוך פריך דלאבוהון בעי למיתב ומנין לו זה אי משום דמדמה ליה למציאה הא לשמואל אין מציאת גדול לאב אבל אי איירי בשבת ניחא דסברא הוא כיון שהוא זן אותן דשבת שלהם יהיה לאב כדפרישית וסבר המקשה דאפי' לא יהיו מעשה גדולים לאב אע"פ שהוא זן אותן מ"מ היכא דאתי מעלמא כשבת סברא הוא שיהיה לאב והא דפריך והא מציאה דמשמע דאי הו"א דשבת לאב הוה ניחא ולא הוה קשה ליה ממציאה מנזק וצער וריפוי ובשת דלא הוי לאב משום דמציאה דמיא טפי למעשה ידיה כדאמר בריש מציאת האשה (כתובות דף סו. ושם) מציאתה כהעדפה שע"י הדחק דמי אך מצי למימר דהא דקאמר אי בסמוכים היינו אליבא דמ"ד לאו גדול גדול ממש ומדמי למציאה:

הכא דלאו איניש דקפיד כו'. וא"ת וכיון דמן הדין שבת לאב כדקאמר דבאיניש קפדנא חייבין ליתן שבת לאב אפילו כשאינם סמוכים לפחות להעדפה ומן התורה היא של אב כדדרשינן בריש קדושין (ד' ג:) ובסוף אלו נערות (כתובות ד' מ:) ובנערה שנתפתתה (שם ד' מו:) כי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה א"כ מה ראו חכמים דבגברא דלא קפדן אמר בבת קטנה של אחרים יעשה לה סגולה אפילו בשבת ושמא אמדו חכמים דעתו של אב ויודעים שמוחל להם משום צערא דגופייהו במידי דלא חסר ביה ואתו להו מעלמא:

יצא

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה יד ועי"ש סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף ו:
נג ב ג מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף ו:
נד ד מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכה ז ועיין שם סמג עשין פג טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ כא:
נה ה מיי' שם פ"א הלכה ט סמג שם:
נו ו מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יט ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף ו:
נז ז מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ו:

מסורת הש"ס

א) כתובות מג. מח: גיטין יב. [ב"מ נג.], ב) כתובות מג., ג) ב"ב נג., ד) [נ"ל בפ"ק יב.], ה) [ד"ה שפלעה], ו) [בכתובות מג: תוספות ד"ה שפלעה איתא שעד ימי נערות והוא נכון], ז) [ועי' בתוספות כתובות מג. ד"ה ל"ג קדושין טו. ד"ה כי טוב],

* * *

תורה אור השלם

ו. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז

* * *

מוסף רש"י

יכול הרב לומר לעבד. כנעני, עשה עמי. מלאכה, ואיני זנך. אלא חזור על הפתחים (גיטין יב.). **רב חסדא אמר ספר תורה.** ללמוד בו, הרי פירות והקרן קיים (רשב"ם ב"ב נב.). **דיקלא דאכיל מיניה.** הקטן, תמרי. והקרן קיים, אבל בעיסקא לא, שמא יארע בה דבר תקלה ותאבד (שם).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones